

»STAT GRATIA FACTI« — MILOST ČINJENICE

Ivan Golub

Nedjelja je. Pretposljednja u listopadu. U crkvi sv. Jeronima u Rimu, koja slavi svoju četiristoljetnicu, katedralni zbor sv. Duje iz Splita pod ravnanjem dr. Ante Kusića uveličava slavlje biranim skladbama iz hrvatskog glazbenog četiristoletja. U sklopu recitala u spomen Siksta V. graditelja crkve slavljene, što ga je napisao dr. Eduard Peričić, isti zbor pod ravnanjem mo. Šime Marovića izvodi skladbe koje je na drevne latinske stihove izradio maestro Marović, donedavno — budi spomenuto — pitomac Hrvatskog papinskog zavoda sv. Jeronima u Rimu.

Sjedim, velim, te nedjelje 22. listopada 1989. godine u svetojeronimskoj crkvi, u kojoj još blista, uostalom neizbrisiv, trag jučerašnjeg pohoda Pape Ivana Pavla II; sjedim s drugima i slušam. Prenuo me u napjev zaodjenut stih »Stat gratia facti«. I dok je, velim, stamenošću vlastitom činjenici i umilnošću svojstvenom milosti, zbor pod poletnom Marovićevom rukom zaodjevao stih u zvuk, mene su stale obuzimati misli o smislu stiha. (Vječni odnos melosa i logosa!)

»Stat gratia facti«! Bez obzira što ova riječ ovdje u ovoj pjesmi može značiti ili znači, ja sam u njoj čuo začuđujuće značenje: »Stoji milost činjenice — Stat gratia facti«. Ništa začuđujuće da se kaže: »Stoji činjenica milosti«. Ta razumljivo je da je milost činjenica. Ali, da je činjenica milost, to je začuđujuće. To je čudesno. Činjenica je milost. (Kako je to drugačije od onoga koji reče: »Glupo kao činjenica«.)

Može li se doista reći da je činjenica milost? Mislim, da može. Činjenica je u ovoj ili onoj mjeri Božja. Sve što jest ili je Božje djelo ili Božje pripuštenje. A nije li Božje djelo pa i pripuštenje u konačnici Božji dar? A dar je drugo ime za milost. Nije li prema tome činjenica milost?

Osjećam vazda počitanje pred činjenicom. Svakom i svakakvom. To da nešto jest toliko je veliko da ono što nešto jest ne može umanjiti toga da jest. To je neko sveto počitanje. Bog jest i sve što jest po Bogu jest. Činjenica je prolazak Gospodnji, trag Božji, biljega Njegova, zapis Vječnoga u vremenu, priostala Blizina.

Nesumnjivo da ćemo zdravlje i cvijet, zreo plod i lijep dan, sretan susret i čudesnu podudarnost, drag put i spokojan život priznati kao činjenicu koja je milost.

Postoje međutim činjenice za koje će jedni reći da su čudne, drugi da su čudesne, neki da su milost. A milost to je Božja naklnost i čudo je osobita milost.

Iznijet ću jednu ili drugu priču, ne zato da pričam svoju priču, nego da pobudim Vas da Vi potražite u svom sjećanju svoju priču. Vojnik sam. U Beogradu. Vježba. Komandir mi veli neka razminiram minsko polje. Činim to. Iz jedne mine ne uspijevam izvaditi eksploziv. Posižem za šipkom s puške i udarom da ga izbijem. Najednom nešto ispadne. Prignuh se. Detonator. Protrnuh. Da sam u nj udario šipkom, on bi zapalio eksploziv u mojoj ruci. Protrnuo sam i osjetio spas. Milost.

Ispričah, velim, svoju priču o činjenici kao milosti, da se Vi, ako hoćete, potsjetite na svoju činjenicu kao milost. A milost je Božja naklnost i čudo je osobita milost.

Ali, zar je činjenica osobnog ili skupnog nemira milost? Zar je činjenica bolesti i umiranja milost? Mjesto odgovora nameće mi se pitanje: Isus koji je »prošao zemljom čineći dobro«, pribijen je na dvije unakrsne grede, popljuvan, iskrvavljen, napušten, mrtav; nije li to činjenica koja sliči svemu prije nego milosti? A ipak, veli Pismo, bila je to milost i spas svijeta. Aure-

jile pak Augustin reče, da je veće Božje djelo od zla umjeti učiniti dobro, nego spriječiti samo zlo: i Pavlovoj riječi, da se onima koji ljube Boga sve okreće na dobro, dodaje, ne bez osobnog iskustva: »Pa i grijeh«.

Kad je Ignaciju iz Loyole tane ozlijedilo nogu i prikovalo ga uz krevet ni on, ni oni oko njega nisu to smatrali milošću. A ipak, on će iz bolesničkog kreveta ustati nov čovjek, i vazda smatrati kako je ono s tanetom bila milost. Kad je pak isti Ignacije mladom Franji Ksaverskom na sveučilištu u Parizu govorio: »Franjo, Franjo, što koristi čovjeku ako sav svijet zadobije a dušu svoju izgubi«, Franji je to prije sličilo zanovijetanju nego li milosti. Ta dosađivačka činjenica bila je, ispovijedit će Franjo, milost iza koje je uslijedilo Franjino pronošnje Radosne vijesti Indijom.

Spomenut ću i jednog svog druga, veoma misaonog čovjeka. Koračamo ljetnim alpskim krajem po mekom ćilimu što su ga sazdala crnogorična stabla od tamanih iglica, i tražimo vrganje. Pripovijeda mi kako je dospio prvi put u ovaj alpski raj. Pogodila ga bila sušica. Poslali mladića u alpsko selo da spasi zdravlje. »Tu sam postao drugi čovjek« — tako mi reče i pokaže na vrganj pokraj jednog očito starog panja od kojeg se samo srčika otela truleži. »Znate, Golub, da sem baš tu onda bil našel lepog vrganja, i kak je bila dobra juha od njega.«

Spomenut ću još jednog prijatelja, s kojim sam bio zapodjenuo, nije tome ni tako dugo, razgovor baš o milosti. Reče da je uglavnom zdrav, i to je milost, ali, veli, da je i drugačije, i to bi bila milost.

A da ne mimoidem sebe, znam časova ili činjenica za koje nisam nikako mislio da su milost, pače, rekao bih tada, da su sve prije nego milost. Poslije se uspostavilo, da su bili milost. No, čestito mi valja reći, da ima činjenica koje mi dandanas ne izgledaju da su ili da su bile milost. Ipak ne usudujem se reći da to nisu samo zato što (još) ne vidim njihovu milosnost. Ne može li se isto reći o činjenici u ne tek osobnoj povijesti?

Bernanos je rekao: »Sve je milost«. A tko ono veli u pjesmi u čast Siksta V: »Stat gratia facti«?

Doista, nakon koncerta i recitala u svetojeronimskoj crkvi upitah rektora svetojeroninskog zavoda dr. Ratka Perića, odakle pjesma u čast Siksta V. Njoj je, veli, kao i svetojeronimskoj crkvi 400 godina, a nalazi se u sitnoslikarijama urešenom rukopisu u Vatikanskoj apostolskoj knjižnici pod oznakom Codice Vaticano Latino 5440 koji nosi naslov: »Knjiga dobara — Liber bonorum...« Rukopis sadrži popis dobara Gostinjca i Crkve sv. Jeronima u Rimu a stihovi izriču hvalu i zahvalu utemeljitelju i darovatelju Sikstu V.

Cetiristotine ljeta stoji crkva sv. Jeronima kao milost činjenice i kao činjenica milosti. — Stat gratia facti.

SLAPOVI

Ivan Lendić

U zaspalu pejisažu samotna je kuća moja
na pristranku rijeke koja teče
i slapovima posmrtno breca...
Tjeskoba iz mojih njedara klije,
u zvijezdane magle pohranio sam boli
u tmine — bez mjeseca.